

โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies)

ในปี พ.ศ. 2542 กองระบาดวิทยาได้รับรายงานผู้ป่วย/ตาย ด้วยโรคพิษสุนัขบ้าจากบัตรรายงานผู้ป่วย (รง.506) จำนวน 68 ราย คิดเป็นอัตราป่วย/ตาย 0.11 ต่อประชากรแสนคน และอัตราป่วยตายร้อยละ 100 เป็นรายงานจาก 31 จังหวัด คือ ภาคกลาง 18 จังหวัด 41 ราย อัตราป่วย/ตาย (0.2 ต่อประชากรแสนคน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 จังหวัด 17 ราย (0.09) ภาคเหนือ 5 จังหวัด 6 ราย (0.05) และภาคใต้ 2 จังหวัด 4 ราย (0.05)

จังหวัดที่มีจำนวนผู้ป่วย/ตายสูง ได้แก่ นครราชสีมา 9 ราย กรุงเทพมหานคร 8 ราย ชลบุรี 6 ราย สระบุรี 4 ราย สมุทรปราการ อุทยาบุรีรัมย์ จังหวัดละ 3 ราย แต่ถ้าเปรียบเทียบกับอัตราป่วย/ตายต่อประชากรแสนคน จังหวัดสระบุรีสูงที่สุด (0.66) และรองลงไปตามลำดับอีก 4 จังหวัด ได้แก่ อุทัยธานี ชลบุรี สมุทรสาคร และตราด

ผู้ป่วย/ตาย จำแนกเป็น เพศชาย 45 ราย เพศหญิง 23 ราย อัตราส่วนผู้ป่วยเพศหญิงต่อเพศชาย เท่ากับ 1: 2 ผู้ป่วย/ตาย ร้อยละร้อยละ 46 เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี โดยกลุ่มอายุ 0 – 4 ปีมีจำนวน 7 ราย อายุ 5 – 9 ปี จำนวน 11 ราย อายุ 10 – 14 ปีจำนวน 7 ราย แต่เมื่อคิดเป็นอัตราต่อประชากรแสนคน จะพบว่า ผู้ป่วย/ตาย สูงอยู่ใน 2 กลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุ 5 – 9 ปี และกลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไป

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้ป่วย/ตายปี พ.ศ. 2540 – 2542 พบว่าในปีนี้มีจำนวนป่วย/ตายนอกเหนือจากปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2540 – 2541) มีจำนวนผู้ป่วย/ตาย คือ 58 ราย และ 57 ราย ตามลำดับ จังหวัดที่มี ผู้ป่วย/ตาย ติดต่อกันในรอบ 3 ปี ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา ชลบุรี สมุทรปราการ และพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา พบว่าภาคกลางมีผู้ป่วย/ตาย สูงที่สุด

ฤดูกาลที่พบผู้ป่วย/ตาย พบผู้ป่วยทุกเดือน แต่พบค่อนข้างสูงในเดือนมกราคม คือ 11 ราย เดือนพฤษภาคม 10 ราย เดือนเมษายน และธันวาคม เดือนละ 7 ราย

จากจำนวนผู้ป่วย/ตาย ด้วยโรคพิษสุนัขบ้าทั้งหมด 68 รายนี้ กองระบาดวิทยาได้รับรายงานการสอบสวนโรคเฉพาะรายที่ส่งมาจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ครบทั้ง 68 ราย หรือร้อยละ 100 ซึ่งส่งผลให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากที่สุด โดยมีรายละเอียดที่สรุปได้ดังต่อไปนี้

ฤดูกาลที่ผู้เสียชีวิตได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้าเกิดขึ้นทุกเดือนในรอบปี แต่พบมากในเดือน
กุมภาพันธ์ และธันวาคม

ผู้เสียชีวิตทั้ง 68 รายนั้น ได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้าจากสุนัข 61 ราย ในจำนวนนี้เป็นลูกสุนัขที่มี
อายุต่ำกว่า 3 เดือน 11 ราย (ร้อยละร้อยละ 18.0) สุนัขโต 50 ราย (ร้อยละ 82.0) ผู้เสียชีวิตที่ได้รับ
เชื้อพิษสุนัขบ้าจากแมวมี 3 ราย ในจำนวนนี้เป็นลูกแมวที่มีอายุต่ำกว่า 3 เดือน 1 ราย แมวโต 2 ราย
ส่วนผู้เสียชีวิตที่เหลืออยู่อีก 4 รายนั้นไม่ทราบประวัติที่แน่ชัดว่าได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้าจากสัตว์ชนิด
ใด

จากจำนวนสัตว์ทั้ง 64 ตัว ที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในคนนั้น เป็นสัตว์มี
เจ้าของ 35 ตัว (ร้อยละ 54.7) สัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ 29 ตัว (ร้อยละ 45.3) สัตว์ที่เจ้าของไม่เคยได้รับ
การฉีดวัคซีนเลย 33 ตัว (ร้อยละ 94.2) ไม่ทราบประวัติการฉีดวัคซีนที่แน่ชัด 1 ตัว และมีสัตว์ที่มี
ประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรค 1 ตัวแต่แสดงอาการของโรคพิษสุนัขบ้าและกัดผู้เสียชีวิตในเดือน
กันยายน พ.ศ. 2542 สำหรับสุนัขที่ไม่มีเจ้าของไม่ทราบประวัติการฉีดวัคซีนที่แน่นอน

อาชีพผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.0 นักเรียน 14
ราย ร้อยละ 20.6 แม่บ้าน 6 รายร้อยละ 8.8 เกษตรกรรม 5 รายร้อยละ 7.4 ค้าขาย 3 ราย ร้อยละ 4.4
ทหาร 1 รายร้อยละ 1.5 ครู 1 ราย ร้อยละ 1.5 และไม่ทราบรายละเอียดของอาชีพ 21 ราย ร้อยละ
30.8

ระยะฟักตัวของโรคต่ำที่สุด 13 วัน นานที่สุด 3 ปี 4 เดือน 15 วัน ช่วงเวลาแสดงอาการของ
โรคต่ำที่สุด 2 วัน นานที่สุด 16 วัน

จากผู้เสียชีวิต จำนวน 68 ราย ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคหลังจากได้รับเชื้อจำนวน
59 ราย (ร้อยละ 86.8) ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคและ/หรือได้รับอิมมูโนโกลบูลิน 8 ราย (ร้อย
ละ 11.8) ไม่ทราบประวัติการรับวัคซีน 1 ราย (ร้อยละ 1.5)

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เสียชีวิตไม่ได้รับวัคซีนป้องกันโรคที่ถูกต้องหลังการสัมผัสเชื้อ
แบ่งเป็น 2 ประการ

1. เกิดจากตัวของผู้เสียชีวิตเอง

1.1 ผู้เสียชีวิตไม่ตระหนักถึงความรุนแรงของโรคพิษสุนัขบ้าจึงละเลยไม่ใส่ใจต่อการฉีด
วัคซีนป้องกันโรค 44 ราย

1.2 ผู้เสียชีวิตมีความเชื่อในการรักษาแผนโบราณมากกว่าการมาฉีดวัคซีนป้องกันโรค 7 ราย

1.3 เข้าใจว่าลูกสุนัขไม่สามารถเป็นโรคพิษสุนัขบ้าตลอดจนไม่ให้ความสนใจแม้ว่าลูกสุนัข แสดงอาการผิดปกติ 4 ราย

1.4 ไม่มีเงินในการจ่ายค่าวัคซีน 2 ราย

1.5 เข้าใจว่าสุนัขสามารถเป็นโรคพิษสุนัขบ้าได้เฉพาะในช่วงฤดูร้อนเท่านั้น 2 ราย

2. สถานพยาบาล

2.1 ในกรณีที่ผู้สัมผัสเชื่อได้มารับการรักษาแผลจากสถานอื่นนอกเหนือจากเจ้าหน้าที่อนามัย ขาดการติดตามผู้สัมผัสเชื่อให้ไปรับวัคซีนป้องกันโรคอย่างถูกต้องจากโรงพยาบาล 6 ราย

2.2 ในกรณีที่ผู้สัมผัสเชื่อได้มารับการรักษาที่โรงพยาบาล แต่ภายหลังได้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า พบว่า

กรณีที่ 1 ผู้สัมผัสเชื่อได้รับอิมมูโนโกลบูลินและวัคซีนป้องกันโรค 3 ราย โดยรายละเอียด ดังนี้

รายที่ 1 ผู้เสียชีวิตเป็นเพศหญิง อายุ 65 ปี ถูกสุนัขไม่มีเจ้าของกัดเมื่อวันที่ 12 ม.ค. 2542 เป็นแผลลึกขนาดที่ริมฝีปาก และในวันเดียวกันที่ถูกกัดผู้เสียชีวิตได้ไปทำแผลที่โรงพยาบาล ฉีด RIG รอบปาก 500IU แล้วฉีด PCEC เข็มแรก เข็มที่สามวันที่ 15 ม.ค. 2542 เข็มที่สองวันที่ 19 ม.ค. 2542 เข็มที่สี่วันที่ 19 ม.ค. 2542 เริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 27 ม.ค. 2542 แล้วเสียชีวิตในวันที่ 29 ม.ค. 2542 มีการเก็บวัคซีนส่งตรวจคุณภาพที่สถาบันวิจัยไวรัส พบว่าวัคซีนมีประสิทธิภาพดี

รายที่ 2 ผู้เสียชีวิตเป็นเพศหญิง อายุ 4 ปี ถูกสุนัขไม่มีเจ้าของกัดเมื่อวันที่ 27 ก.พ. 2542 เป็นแผลลึกขนาดที่ขา ใหญ่ แผลลึกที่ลำคอ และในวันที่ 2 มีนาคม ผู้เสียชีวิตได้ไปทำแผลที่ โรงพยาบาล ฉีด HRIG 20IU แล้วฉีด Vero – Rab ซึ่งหมดอายุเดือนกุมภาพันธ์ 2543 เข็มแรก เข็มที่สามวันที่ 5 มี.ค. 2542 เข็มที่สองวันที่ 9 มี.ค. 2542 เริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 10 มี.ค. 2542 แล้วเสียชีวิตในวันที่ 11 มี.ค. 2542

รายที่ 3 ผู้เสียชีวิตเป็นเพศชาย อายุ 2 ปี ถูกสุนัขมีเจ้าของกัดเมื่อวันที่ 27 ก.ย. 2542 เป็นแผลลึกขาดหลายแผล และในวันเดียวกับที่ถูกกัดผู้เสียชีวิตได้ไปทำแผลที่ โรงพยาบาล ฉีด ERIG แล้วฉีด PCEC เข็มแรก เข็มที่สองวันที่ 30 ก.ย. 2542 เข็มที่สามวันที่ 4 ต.ค.

2542 เข็มที่สี่วันที่ 11 ต.ค. 2542 เริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 19 ต.ค. 2542 แล้วเสียชีวิตในวันที่ 24 ต.ค. 2542

กรณีที่ 2 ผู้สัมผัสเชื้อไม่ได้รับอิมมู โกลบูลิน แต่ได้รับวัคซีนป้องกันโรค 3 ราย

รายที่ 1 ผู้เสียชีวิตเป็นเพศชาย อายุ 6 ปี ถูกสุนัขขี้เฒ่าของกักเมื่อวันที่ 1 มี.ค. 2542 เป็นแผลลึกขนาดที่ศีรษะ ผู้เสียชีวิตได้ไปทำแผลที่โรงพยาบาล และได้รับการฉีด PCEC เข็มแรกในวันที่ 2 มี.ค. 2542 เข้า Sc. 0.1 ml เข็มที่สองวันที่ 5 มี.ค. 2542 เข็มที่สามวันที่ 9 มี.ค. 2542 เข็มที่สี่วันที่ 16 มี.ค. 2542 เริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 18 มี.ค. 2542 แล้วเสียชีวิตในวันที่ 20 มี.ค. 2542

รายที่ 2 ผู้เสียชีวิตเป็นเพศชาย อายุ 61 ปี ถูกสุนัขขี้เฒ่าของกักเมื่อวันที่ 8 พ.ค. 2542 เป็นแผลลึกขนาดที่หน้าตา นิ้วมือ และในวันเดียวกันที่ถูกกัดผู้เสียชีวิตได้ไปทำแผลที่โรงพยาบาล และได้รับการฉีด Vero – Rab เข็มแรก เข้ากล้ามเนื้อ เข็มที่สองวันที่ 30 พ.ค. 2542 เข็มที่สามวันที่ 3 มิ.ย. 2542 เข็มที่สี่วันที่ 9 มิ.ย. 2542 เริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 14 มิ.ย. 2542 แล้วเสียชีวิตในวันที่ 17 มิ.ย. 2542

รายที่ 3 ผู้เสียชีวิตเป็นเพศหญิง อายุ 33 ปี ถูกสุนัขขี้เฒ่าของกักเมื่อวันที่ 27 พ.ค. 2542 เป็นแผลลึกที่ตา และในวันเดียวกันที่ถูกกัดผู้เสียชีวิตได้ไปทำแผลที่โรงพยาบาล และได้รับการฉีด Vero – Rab เข็มแรก เข้ากล้ามเนื้อ เข็มที่สองวันที่ 30 พ.ค. 2542 เข็มที่สามวันที่ 3 มิ.ย. 2542 เข็มที่สี่วันที่ 9 มิ.ย. 2542 เริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 14 มิ.ย. 2542 แล้วเสียชีวิตในวันที่ 17 มิ.ย. 2542

กรณีที่ 3 ผู้สัมผัสเชื้อได้รับอิมมู โกลบูลิน แต่ไม่ได้รับวัคซีนป้องกันโรค 1 ราย

รายที่ 1 ผู้เสียชีวิตเป็นเพศชาย อายุ 38 ปี ถูกสุนัขขี้เฒ่าของกักเมื่อวันที่ 30 ม.ค. 2542 เป็นแผลลึกขนาดที่แขนและในวันเดียวกันที่ถูกกัดผู้เสียชีวิตได้ไปทำแผลที่โรงพยาบาล และได้รับการฉีดอิมมู โกลบูลิน 10IU/kg รอบแผลเข้ากล้ามเนื้อ พร้อมทั้งนัดให้มาฉีดวัคซีน ในวันที่ 31 ม.ค. 2542 แต่ผู้ป่วยไม่มาตามนัด แต่มาอีกครั้งเมื่อวันที่ 28 ก.พ. 2542 เพื่อมารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคบาดทะยัก เริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 15 มี.ค. 2542 แล้วเสียชีวิตในวันที่ 18 มี.ค. 2542

กรณีที่ 4 ในกรณีที่ผู้สัมผัสเชื้อได้มารับการรักษาแผลจากคลินิกเอกชนแต่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค 1 ราย

จากการที่กระทรวงสาธารณสุข กรมปศุสัตว์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันโดยมีเป้าหมายที่จะกวาดล้างโรคนี้ให้หมดไปจากประเทศไทยภายในปี 2543 นั้น แต่จากสถานการณ์โรคยังคงยังไม่สามารถเป็นไปได้ในขณะนี้ ควรที่จะมีการประเมินสภาพปัญหาของโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทยโดยใช้ประโยชน์จากรายงานแบบสอบสวนเฉพาะราย เพื่อนำไปสู่การควบคุม ป้องกันโรคได้ตรงกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

ข้อมูลที่กองระบาดวิทยา ได้รับรายงานผลการตรวจโรคพิษสุนัขบ้า จากทุกห้องปฏิบัติการทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2542 พบว่า มีผู้ส่งตัวอย่างหัวสัตว์ชนิดต่างๆ รวม 4,403 ตัวอย่าง เน่าตรวจไม่ได้ 53 ตัวอย่าง เหลือที่ตรวจได้เพียง 4,350 ตัวอย่าง โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นหัวสุนัข 3,570 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 82.07 รองลงมาเป็น หัวแมว 573 ตัวอย่าง ร้อยละ 13.17 สัตว์เศรษฐกิจ ได้แก่ โค กระบือ สุกร ม้า รวม 62 ตัวอย่าง ร้อยละ 1.43 ลิง ค่าง รวม 22 ตัวอย่าง ร้อยละ 0.51 สัตว์ฟันแทะ ได้แก่ หนู กระรอก กระจับปี่ รวม 100 ตัวอย่าง ร้อยละ 2.29 ที่เหลือเป็นสัตว์ป่า และสัตว์อื่น ๆ อีก รวม 23 ตัวอย่าง ร้อยละ 0.53 จากจำนวนทั้งหมดที่ส่งตรวจ พบว่า เป็นโรคพิษสุนัขบ้า 1,208 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 27.77 แยกเป็นหัวสุนัข 1,117 ตัวอย่าง แมว 59 ตัวอย่าง โค 18 ตัวอย่าง ลิง สัตว์ป่า ชนิดละ 3 ตัวอย่าง กระบือ หนู ชนิดละ 2 ตัวอย่าง สุกร ม้า กระรอก สัตว์อื่น ๆ ชนิดละ 1 ตัวอย่าง

ภาคกลาง รวมกรุงเทพมหานคร ส่งตรวจมากที่สุด คือ 2,259 ตัวอย่าง พบเชื้อ 631 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 27.93 รองลงไปตามลำดับ ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1,142 ตัวอย่าง พบเชื้อ 219 ตัวอย่าง (ร้อยละ 19.18) ภาคเหนือ ส่งตรวจ 571 ตัวอย่าง พบเชื้อ 196 ตัวอย่าง (ร้อยละ 34.32) และภาคใต้ ส่งตรวจ 378 ตัวอย่าง พบเชื้อ 162 ตัวอย่าง (ร้อยละ 42.86) จังหวัดที่มีการส่งตัวอย่าง สูงสุด 10 อันดับแรกของประเทศ คือ กรุงเทพมหานคร 980 ตัวอย่าง นครราชสีมา 471 ตัวอย่าง ขอนแก่น 157 ตัวอย่าง นครศรีธรรมราช 153 ตัวอย่าง ชลบุรี 137 ตัวอย่าง สมุทรปราการ 132 ตัวอย่าง นครปฐม 129 ตัวอย่าง ปทุมธานี 117 ตัวอย่าง ราชบุรี 106 ตัวอย่าง และนนทบุรี 98 ตัวอย่าง ส่วนจังหวัดที่ตรวจพบโรคพิษสุนัขบ้าโรคพิษสุนัขบ้ามากที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร 209 ตัวอย่าง นครราชสีมา 90 ตัวอย่าง นครศรีธรรมราช 87 ตัวอย่าง ชลบุรี 56 ตัวอย่าง สมุทรปราการ 54 ตัวอย่าง ปทุมธานี 49 ตัวอย่าง นครปฐม ราชบุรี จังหวัดละ 41 ตัวอย่าง เท่ากัน สงขลา 36 ตัวอย่าง และเพชรบูรณ์ 33 ตัวอย่าง

ผลการตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้า

จำแนกตามชนิดสัตว์ ประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2542

ชนิดสัตว์	จำนวนส่งตรวจ	จำนวนพบเชื้อ	ร้อยละของการพบเชื้อ
สุนัข	3,570	1,117	31.29
แมว	573	59	10.30
โค	47	18	38.30
กระบือ	7	2	28.60
สุกร	6	1	16.67
ม้า	2	1	50.00
ลิง	20	3	15.00
ค้าง	2	0	0
หนู	43	2	4.65
กระรอก	30	1	3.34
กระต่าย	27	0	0
สัตว์ป่า	14	3	21.43
ชนิดสัตว์	จำนวนส่งตรวจ	จำนวนพบเชื้อ	ร้อยละของการพบเชื้อ
ไม่ทราบ	9	1	11.12
รวม	4,350	1,208	27.78

ที่มา : กองระบาดวิทยา รวบรวมข้อมูลจากห้องชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้าทั่วประเทศ